

AVTALS RÖRELSE RISKERAR ATT BLI HUGGSEXA

AVTAL 16 Förpostfäktningen till nästa års avtalsrörelse är igång, till hösten är det skarpt läge. På den privata sidan ska lönekostnader för cirka 1,7 miljoner medarbetare förhandlas fram i mer än 300 avtal. Förutsättningarna för en lugn resa mot målet är inte idealiska, enligt arbetsgivarna.

Inte mindre än 456 av de över 600 kollektivavtalen som finns på den svenska arbetsmarknaden ska omförhandlas i nästa års avtalsrörelse. Majoriteten av avtalen löper ut 31 mars. Knappt 2,9 miljoner anställda inom den privata och offentliga sektorn berörs. På den privata sidan går mer än 300 avtal ut som omfattar cirka 1,7 miljoner medarbetare.

Utgångsläget är tufft och förpostfäktningen är redan igång.

Sverker Rudeberg, expert på avtalsfrågor, befarar att avståndet mellan parterna är större denna gång än 2013. Svensk arbetskraft kostar för mycket i förhållande

till viktiga konkurrentländer. Vid sidan av lön så gäller det också höga arbetsgivaravgifter och andra kringkostnader.

– Att ligga lite för högt ett eller annat år är ingen fara men Sverige har haft för höga kostnadsökningar i bortåt tio år.

I morgon med stötestenar ligger bland annat synen på den ekonomiska verkligheten. Det handlar om hur parterna ska räkna inflationen. Arbetsgivarorganisationerna utgår från den reella inflationen – som nu ligger runt 1 procent, medan de fackliga organisationerna naglar sig fast vid Riksbankens mål på två procent när det är dags att presentera lönekraven. Därmed tenderar fackens krav på löneökningar att bli för höga, företagen tappar konkurrenskraft och jobb går förlorade.

Enligt Sverker Rudeberg är det företagets konkurrenskraft som sätter gränserna för lönebildningen.

– För närvarande är produktiviteten svag och producentpriserna har inte ökat med mer än fem procent. Resultatet är försvagad konkurrenskraft och 160 000 förlorade industrijobb under 2000-talet. Avtal 16 måste handla om företagets möjligheter att konkurrera framgångsrikt, inte höja lönerna för

"Arbetsgivarna har diskuterat kommande avtalsrörelse i över ett år. Hur normeringen ska gå till bestämdes 20 februari", säger Sverker Rudeberg, avtals-expert.

dem som har ett jobb, säger Sverker Rudeberg.

DEN AVGÖRANDE kraftmätningen är industrins löneavtal. Det råder en ramstark tro bland fack och arbetsgivare att de lönekostnader som industrin kan bära ska vara riktmärke för hela arbetsmarknaden liksom att för höga löneökningar leder till fallande sysselsättning och stigande arbetslöshet. 2013 tecknade industrins parter ett treårigt löneavtal som gav 2,3 procent per år.

Märket tenderar också att skapa förväntningar om årliga löneökningar med en viss procentsats till

alla. Samtidigt är det tal om undantag för olika grupper som ska ha mer, vilket kan göra att kommande förhandlingar osäkra.

Officiellt är det ingen som utmanar "märket" men för vissa fackförbund är det bara läpparnas bekräftelse, enligt Sverker Rudeberg.

– Det återstår att se hur eniga LO är, vad gäller tjänstemannafacket Unionen hyser vi förhoppningen att de ställer upp bakom normeringen.

UNDER HÖSTEN spikas kravlistor. I december möts sju fackförbund och tolv arbetsgivarförbund inom industrin för att visa korten. De verkliga förhandlingarna inleds först en bit in i januari nästa år. I slutet av februari höjs temperaturen i förhandlingarna. Syftet är att nya avtal ska bli klara innan de gamla löper ut och fredsplikten upphör. Har industrins parter inte löst alla knutar till dess kopplas en politisk ordförande in. De kan lägga egna förslag till avtal och har rätt att skjuta upp varslade stridsåtgärder i två veckor.

Följer man gängse manus, så gör Teknikföretagen upp med Metall, Unionen och Sveriges Ingenjörer allra först.

Parallellt med industriförhandlingarna inleder också övriga delar

REALLÖNEÖKNING

Löneökning

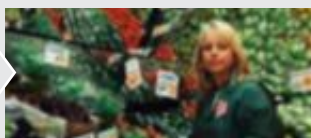
Inflation

AVTALSKALENDER 2016:

Datum då några av de största avtalen löper ut samt hur många som berörs.

31 mars

210 avtal löper ut. Planen är att industrin slutit första avtalet och satt "lönemärket". I privata sektorn omfattas även byggbranschen och tjänstemän inom it-telecomsektorn.

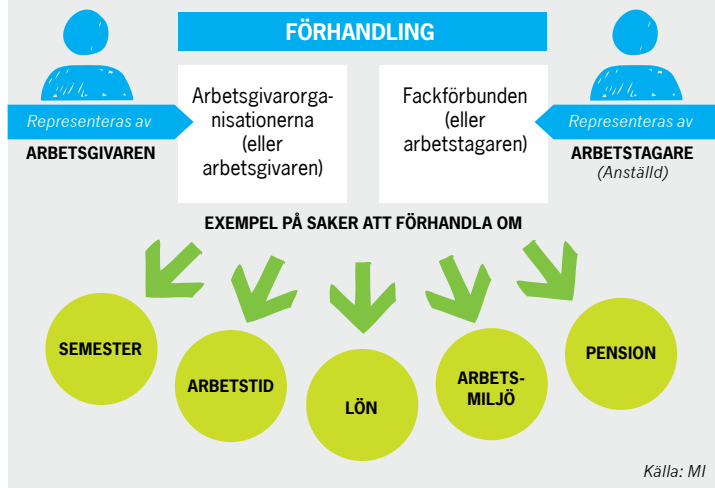

30 april

Avtal som omfattar 826 000 anställda går ut. Det största är tjänstemannaavtalet för handeln. Hotell- och restaurangfackets avtal med Visita löper också ut.

Foto: Alf Pergeman/TT Bild

SÅ BESTÄMS ERSÄTTNINGEN FÖR ARBETE

av näringslivet, som till exempel handeln, transport- och byggbranschen, sina förhandlingar men först sedan industrin nått en uppgörelse brukar det bli fart på övriga sektorer. När det återstår en månad ökar tempot i förhandlingarna. I mars pressas delegationer från båda sidor att få till ett avgörande. Sedan går olika avtal ut under hela nästa år. Inom Svenskt Näringsliv är det ordning i ledet inför 2016. Formerna för samverkan liksom strategin och vilka frågor som man ska driva centralt är klara, medan, i skrivande stund, allt ännu inte är spikat på branschnivå.

Vetskaper att lönekampen kan bli utdragen är utbredd bland arbetsgivarna. Det gäller att inte förlora mark. Grundinställningen är att företag som har råd och möjlighet kan höja lönerna. Men för andra som kämpar för att hålla näsan över vattenytan gäller det att inte slås ut.

På kravlistan finns en önskan om mer lokal anpassning av löner och andra villkor ute på företagen

vid sidan av de centrala avtalen. Arbetsgivaren ska bestämma vem eller vilka av medarbetarna som får högre lön. Sifferlösa avtal är gångbart, men att bestämma löneökningar i centrala avtal till särskilda grupper eller individer, så kallade individgarantier, är inget arbetsgivare vill vara med om. De tar en stor del av det löneutrymme som ska fördelas.

ARBETSGIVARNA VILL inte heller se en höjning av lägstralöner, vilket begränsar möjligheten för utsatta grupper som utrikes födda och de med låg utbildning att få jobb, att möjligheten att använda tidsbestämda anställningar och att hyra in personal försvåras. Det är röda skycken för företagen.

– Det är ämnen som väcker starka reaktioner. Det handlar om inskränkningar i företagens möjligheter att bedriva verksamhet på ett rationellt sätt, säger Sverker Rudeberg.

Fackliga försök att flytta fram

CENTRALA BEGREPP

Kollektivavtal – Avtal mellan arbetsgivare- och arbetstagarorganisation på förbunds- eller sektornivå om bland annat löner och andra anställningsvillkor. Avtalsperiodens längd varierar, det är en av frågorna parterna förhandlar om. En del kollektivavtal omfattar ett stort antal anställda, andra gäller bara ett fåtal personer. I Sverige finns över 600 kollektivavtal.

Fredsplikt – Konfliktåtgärder som strejk och lockout är bara tillåtna när en avtalsperiod har gått ut. Men också när fredsplikten gäller är det tillåtet att delta i sympatiåtgärder som gäller stöd för en lovlig stridsåtgärd. Fredsplikten hindrar inte heller stridsåtgärder

som inte omfattas av gällande kollektivavtal.

Foto: Björn Larsson Ask/TT Bild

Medlare – Medlare är ofta pensionerade förhandlare från både fack- och arbetsgivar sidan. De utses av statliga Medlingsinstitutet. När ett konfliktvarsel lagts tillsätts medlare, som kallar parterna till överläggningar och lägger förslag om avtal. Medlarna kan begära att Medlingsinstitutet beslutar att skjuta på en konfliktåtgärd, något som är ytterst ovanligt.

Opo – **Opartiska ordförande**, som enligt Industriavtalet fungerar som medlare inom industrin. De avlönas av industrins parter. Opo kan skjuta upp en konfliktåtgärd i högst 14 kalenderdagar. Opo-gruppen består av pensionerade och erfarna förhandlare.

Stridsåtgärder – Konfliktstrategier är grundlagsskyddad. Det kan handla om strejk eller lockout, men också olika former av bojkott och blockad. I princip kan alla åtgärder som fungerar som påtryckning på motparten betraktas som stridsåtgärd. Enligt Svenskt

Näringsliv så läggs i snitt tre varsel om stridsåtgärder varje månad av fackförbund som tecknat kollektivavtal.

Foto: Bertil Enevåg Ericson/TT Bild

positionerna lär stöta på patrull i Svenskt Näringslivs stridsledningscentral, det så kallade beredningsutskottet. Den anonyma gruppen av förbunds- och sektornivå är en maktfaktor och nålsögat där alla avtal diskuteras och godkänns, även om enskilda förbund formellt står för de ingångna avtalen.

Branschspecifika frågor kan

dock dyka upp och stöka till planerna. Inom tjänstesektorn har arbetsgivarnas strävan efter sifferlösa centrala avtal, utan fastställda löneökningar, vållat bekymmer tidigare liksom byggindustrins trätoämnen om lönesystem och vilka typer av arvoden och avgifter som ska gälla för att kontrollera ackordspriser. PETER CEDER

31 maj och 31 juli

Avtal för 78 000 respektive 41 000 anställda går ut.

30 september

32 avtal för sammanlagt 182 000 anställda går ut. Bland annat Bussbranschavtalet och skärgårdstrafiken.

30 november

Avtal för 34 000 anställda går ut. Bland annat Vårdföretagarnas avtal med Kommunal om vård- och omsorgsföretag.

Foto: Jessica Gow/TT Bild